

בינת ההלכה

מאת יצחק בירך דסקל - דיין ומו"צ

גליון מס' ??? פרשת ??? תשפ"ב

ממון רבינו הגדול רבי מרדכי גרוס שליט"א

הלכות שמיטה מספר "שדה מרדכי" תמצית הלכות אקטואליות

ד

[שדה מרדכי פרק יט]

דיני ספיחין - א

ספיחין

כל מה שגדל מהקרקע נקרא ספיחין, בין זרע שנפל מקודם ובין עיקרים שנקצרו וחזרו וגדלו, בין מן העשבים והירקות שעלו מאליהם, הכל נקרא ספיחין. ומהתורה כל מה שגדל בקרקע מותר באכילה, אבל חכמים אסרו לאכול ספיחין של שביעית, בין של תבואה ובין של קטניות וירקות הכל אסור לאכול מדרבנן. והטעם שאסרו חכמים איסור זה, כיון שחששו לעוברי עבירה שילך ויזרע תבואה וקטניות וזרעוני גינה בתוך שדהו בסתר, ויאמר ספיחין הן, לכן אסרו הספיחין הצומחים בשביעית מעצמן וכל שכן הנזרעים באיסור, גם אם נזרעו על ידי גוי. ואיסור ספיחין נוהג רק במיני זרעים וירקות האדמה, כולל תבואה וקטניות, אבל לא בפירות האילן, כיון שאין חשש שיזרע ויאמר ספיחין, כי אילן גדל במשך הרבה שנים.

ירקות רב שנתיים

לפי המבואר לעיל שחשש ספיחין הוא שמא יזרע בסתר, אם כן ירקות רב שנתיים שנזרעים אחת לכמה שנים, כגון תות שדה אננס חצילים פאפיה סלרי ארטישוק, ואפשר שאף חריין, או פרחי נוי, לא שייך גזירת ספיחין, אבל כיון שלא נתבאר בפירושו היתר בהם, דאולי יש לפרש טעם אחר מדוע באילנות אין איסור ספיחין, שדרכם בנטיעה, לא שייך שיזרע בסתר, או שלא אסרו אלא דברים שאוכל פירותיהם באותה שנה, ולפי זה גם בירקות רב שנתיים יש לאסור, אבל מכל מקום אם נבטו בשישית, די בזה להתיר.

בנות

דרכם של הבנות שגדלים מן הגזע ואין צריך לזרועם כל שנה, לפיכך יש פוסקים שאין בהם איסור ספיחין, שלא נחשדו שיבואו לזרועם, אבל יש פוסקים שיש בהם איסור ספיחין, וראיה מכרוב שלוקטים העלים ומניחים הקלה, וגם המיקל בכרוב, כי הוא דומה לאילן, וזה אינו כרוב שלנו, שהכרוב שלנו נזרע כל שנה.

שתילי אדמה

ירקות שהדרך הוא שלא לזרוע אלא לשתול באדמה, יש להסתפק אם הם בכלל גזירת ספיחין, ששתילה אינה נעשית בסתר, וכן ספיחין אסורים מאסמכתא של הן לא נזרע, אבל מכל מקום, כיון שלא מצאנו מפורש היתר בזה, יש לאסור. וכל זה רק בדבר שדרכו רק בשתילה, אבל ירקות שדרכן בזריעה, בודאי אסור גם בשתילה.

גדל בשישית ונלקט בשביעית בירקות

ירקות שהתחילו לגדול בשישית ואפילו גדלו הרבה בשישית ונלקט בשביעית, לפי הרמב"ם הולכים אחר לקיטה, ויש עליהם איסור ספיחין כי הולכים בהם אחר זמן לקיטה. ולפי הרמב"ן אם רק התחילו לצמוח בשישית אין עליהם איסור ספיחין, כי לפי הרמב"ן זמן איסור ספיחין חל בשעת צמיחה, ודי אם נבט קצת בשישית שיהיה מותר. האשכנזים מקילין כדעת הרמב"ן, שאם התחיל לצמוח בשישית די בזה. וכל זה בירקות שנזרעים לזרע, אבל שתילי ירקות די שישרישו לפני ראש השנה, והמנהג להקל בזה כשיטת הרמב"ן, והספרדים נהגים להחמיר כשיטת הרמב"ם.

גדל בשישית נלקט בשביעית בתבואה וקטניות

אבל בתבואה וקטניות הולכים אחר שלישי גידול, שרק אם גדלו שלישי גידול בשישית ונלקטו בשביעית מותרים, ואין בהם דין ספיחין. ההגדרה של תבואה הם חמשת מיני דגן, חיטה שעורה כוסמין שבולת שועל ושיפון. וגדר של קטניות, כל דבר שזורעים אותו על דעת לאכול את הזרע, כגון פול אפונה עדשים חמוס חמניות ובוטנים. וגרעיני דלעת, אבטיח ומילון, גם הם דינם כקטניות, כיון שהם מזנים המיוחדים לכך. לכן יש לזרוע את התבואה והקטניות כמה חודשים לפני ראש השנה, כדי שיביאו לידי שלישי בישול לפני שמיטה, וכמו כן החילוק בהם הוא, כאשר גדל שלישי בשביעית ונלקטו בשמינית, שירקות אין בהם איסור ספיחין, ותבואה וקטניות יש בהם איסור שביעית אם גדלו שלישי בשביעית.